

PREHİSTORYA'YA GİRİŞ

Varv'lar:

Yine buzullarla ilgili bir diğerk oluşum da Varv'lardır. Moren göllerinin suları içindeki ince maddelerin çökelerek tabakalaşmasına "Varv" denilir. Bunlar İsveçce Varving sözcüğünden alınmıştır ve çizgili anlamına gelir.

Varvlı tortullar buzulların erime sularıyla bırakılmış mevsimlik tortul depolardır. Yukarıda da belirtildiği gibi morenlerle tutulmuş sular, buzulların çekilmesi sırasında gölleri oluştururlar. Bu göllerin dibinde, buzullarla sürüklenen malzemeler depolanır.

Erime sularıyla sürüklenmiş kalın elemanlar yaz aylarında daha çoktur. Bunun aksine kışın oluşan depolar seyrek ve çok incedir. Böylece her yıl yeni bir yaprak oluşur, tabanda kumlu tepede killi ince bir katman gösterir. İsveçli jeolog G.de Geer, 1878 yılında bu "yaprakçıkları" sayarak eski buzul göllerinin dibinde birikmiş olan depoların yaşını hesaplama fikrini ileri sürmüştür. Buna Varv yöntemi deniliyor. Esasen bu çalışma, geniş bir araştırma ekibini gerektirmektedir.

Yapılan çalışma, son buzul periyodunun sonunu izleyen göllerle, 15.000 yıldan fazla süren kuvaterner buzulunun çekilmesi arasındaki bağıntıyı kurmaya olanak vermiştir. Bu çalışmalar uzun zaman prehistorik çağların sonu için mutlak bir kronoloji veren tek çalışma olarak kalmıştır.

Blok erratik (Sapkın kaya):

Yine bu oluşum da buzullarla ilgilidir. Buzulların çatlatma ve sökmesi ile ilgili olarak Finlandiya, İsveç tarafında, Kuzey Almanya'da bir takım taş blokları görülür. Bunlar "rapakimi graniti" denilen bir tür granittir. Bu taş iki parmak iriliğinde feldspat içeren bir granittir. Kuzey'de görülür. Bazen Orta Avrupa'da da bu taşlara rastlanır. Bunlara blok erratik yani yolundan "sapmış kaya" denilir. Bunu saptıran iç buzulun kuzeyden güneye inmesidir. Bu taşların üzerindeki yüzey incelenirse üzerlerinde bir takım çizgiler görülür. Taşların birbirine sürtünerek meydana getirdiği paralel çizgiler başka, buzulların kayalara temasla çizdiği çizgiler farklıdır.

Lösler:

Lösler periyodik rüzgarlarla oluşan toz yığınlarıdır. Ancak periyodik rüzgarlar başka bir toz yığını daha oluştururlar ki bunlara kumul ya da “Dune” adı verilir. Bunları löslerle karıştırmamak gerekir. Dune’ler bünyesi tamamen kum olan tozlardır. Küçük kum tepeleridir. Türkiye’de özellikle Karadeniz kıyılarında bunlara rastlanır.

Löslü alanlar ise buzullarla ilgili olarak, iç karaların kenarlarında görülür. Buraları stepik bitkilerle kaplı, buzulların etkisi altında, tozlu, rüzgarlı sahalardır. Lösler buzullara yakın alanlardan kalkan, gökten gelen tortullardır.

Devamlı ve aynı yönde esen rüzgarlar havaya kaldırdıkları toprak parçalarını uzaklara taşıyıp biriktirirler. Bileşimleri çoğunlukla kalker, mika, silis ve kil taneciklerinden ibarettir. Lösler içlerinde arkeolojik kalıntılar sakladıkları içindir ki prehistorya da büyük bir önem taşırlar.

IV. zamanın en eski lösü Alsas’ta saptanmıştır. Esasen lös de Alsas mıntıkasından alınmış bir isimdir. Fransa’da birbirinden farklı iki lös saptanmıştır. Bunlar gerçekten son iki buzul evresine denk düşerler. Bu lösler:

I. Eski Lösler

II. Yeni Lösler diye adlandırılırlar. Eski lösler Riss, Yeni lösler Würm buzulu ile ilgilidir. Daha eski löslere de yaşlı lösler denilir ki bu lösler Günz buzulu ile ilgilidir.

Sonuç olarak lös, prehistorya bakımından insan yaşamı üzerinde baskısı olan, bununla birlikte arkeolojik ve paleontolojik belgelerin üstünü örterek onları bozulmadan saklayan doğal bir olaydır.